

UDK: 10:331(045)

Sherali XOLOV,
Qarshi davlat universiteti mustaqil tadqiqotchisi
E-mail: Sherali.holov@mail.ru

Shahrisabz davlat pedagogika instituti DSc B. Omonov taqrizi asosida

CONTENT, CRITERIA AND IMPORTANCE OF ECONOMIC DEVELOPMENT

Annotation

The article analyzes the development of the economic sector of society, economic progress, the economy, its sustainability, and advancement from a social-philosophical perspective. It elaborates on the content and essence of economic development, clarifying its criteria, interpreting its social significance philosophically, and generalizing the system of factors influencing it. This issue has become one of the pressing problems not only in economics but also in social philosophy and sociology. The article examines theories and concepts regarding the content and criteria of economic development, while summarizing advanced practices in modern human society to draw scientific conclusions about further enhancing the economy.

Key words: Economy, development, economic development, national economy, economic growth, economic stability, political stability, economic infrastructure, innovative economy, labor productivity.

СОДЕРЖАНИЕ, КРИТЕРИИ И ЗНАЧЕНИЕ ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ

Аннотация

В статье анализируются вопросы развития экономической сферы общества, экономического прогресса, экономики, ее устойчивости и роста с социально-философского аспекта. Научно доказано, что вопрос детализации содержания и сущности экономического развития, уточнения его критериев, философского осмысления его социальной значимости, обобщения системы влияющих на него факторов становится одной из актуальных проблем не только экономики, но также социальной философии и социологии. Анализируются теории и концепции о содержании и критериях экономического развития, обобщается лучший опыт современного человеческого общества и делаются научные выводы о дальнейшем совершенствовании экономики.

Ключевые слова: Экономика, развитие, экономическое развитие, национальная экономика, экономический рост, экономическая стабильность, политическая стабильность, экономическая инфраструктура, инновационная экономика, эффективность труда.

IQTISODIY TARAQQIYOT MAZMUNI, MEZONLARI VA AHAMIYATI

Annotatsiya

Maqolada jamiyatning iqtisodiy sohasini rivojlantirish, iqtisodiy taraqqiyot, iqtisodiyot, uning barqarorligi va yuksalishi masalalari ijtimoiy-falsafiy aspektda tahlil qilingan. Iqtisodiy taraqqiyot mazmuni va mohiyatini mufassal ifodalash, uning mezonlariga aniqlik kiritish, ijtimoiy ahamiyatini falsafiy talqin etish, unga ta'sir ko'rsatadigan omillar tizimini umumlashtirish masalasi nafaqat iqtisodiyot ilmining, balki ijtimoiy falsafa va sotsiologiyaning ham dolzarb muammolaridan biriga aylananotganligi ilmiy asoslab berilgan. Iqtisodiy taraqqiyotning mazmuni, mezonlari haqidagi nazariyalar, konsepsiyalar tahlil qilinadi va zamonaviy kishilik jamiyatidagi ilg'or tajribalar umumlashtirilib iqtisodiyotni yanada yuksaltirish borasida ilmiy xulosalar qilingan.

Kalit so'zlar: Iqtisodiyot, taraqqiyot, iqtisodiy taraqqiyot, milliy iqtisodiyot, iqtisodiy o'sish, iqtisodiy barqarorlik, siyosiy barqarorlik, iqtisodiy infrastruktura, innovatsion iqtisodiyot, mehnat samaradorligi.

Kirish. Insoniyat tarixining barcha bosqichlarida ijtimoiy hayotning marka-ziy jabhasi iqtisodiyot bilan bog'liq bo'lgan. Turli sohalar ravnaqi hami-sha iqtisodiyot taraqqiyotidan ildiz olgan hamda u yaratgan imkoniyatlar negizida yuz bergan. Shu boisdan iqtisodiyot silsilalari, uning ravnaqiga turtki beruvchi omil va vositalar mutafakkirlar va mutaxassislar tomoni-dan faol o'rganib kelingan. Biroq hech bir zamonda iqtisodiyot, uning barqarorligi va yuksalishi masalalari XXI asrdagi kabi diqqat markazida bo'lgan emas. Bugungi davrda iqtisodiyot, uning rivoji butun insoniyat, mamlakat va millatlar farovon va osoyishta turmushini, barqarorligi va hamjihatligi-ni, hatto kelajakdagi taqdirini hal qiladigan qudratli manbaga aylandi. Buning ustiga, davr o'tgani sayin unga ta'sir ko'rsatadigan omil va vosita-lar ham ko'paymoqda.

"Iqtisodiyot" va "taraqqiyot" tushunchalari mazmuni sintezi "iqtisodiy taraqqiyot" kategoriyasi ta'rifini ifodalash imkonini beradi. Iqtisodiy taraqqiyot moddiy va ma'naviy

ne'matlar yaratishda qo'llaniladi-gan xo'jaliklar, vositalar, obyektlardagi, ular vositasida amalga oshirila-digan ishlab chiqarish, ayirboshlash, taqsimot, iste'mol munosabatlaridagi takrorlanmas, ma'lum yo'nalishga ega bo'lgan sifatli o'zgarishlarni ifoda-lovchi kategoriyadir.

Iqtisodiy taraqqiyotni ta'minlovchi omillar ahamiyatiga mamlakat Prezidenti Sh. Mirziyoyev ham muttasil e'tiborni qaratib keladi. Uning ma'ro'zalarida ta'lim va fanni rivojlantirishning asl maqsadi yurt iqtisodiy ravnaqi uchun zamin hozirlash ekanligi ta'kidlanadi. "Xomashyo va uni qayta ishlash bilan uzoqqa borib bo'lmaydi,- deb ta'kidlaydi davlat rahba-ri.- Qolaversa, ishlab chiqarishda qo'shimcha qiymat olish uchun ham innovatsion kerak. Shu bois ilm-fan taraqqiyotimizning muhim yo'nalishi, tayanchi bo'ladi"[1].

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Prezident Sh. Mirziyoyev o'z kitobida: "Iqtisodiyotda yangi natija va yutuqlarga, milliy raqobatbardoshlikni oshirishga erishish

uchun innovatsiyalarni keng miqyosda joriy etish zarur", [2] - deb yozgan edi.

Tadqiqot mantig'i avvalo asosiy tushuncha mazmuni va hajmini aniqlab olishni taqozo qiladi. Buning uchun "iqtisodiyot" va "taraqqiyot" tushunchalari ta'rifiga murojaat qilsak. Ensiklopediyalarda "iqtisodiyot" tushunchasining quyidagi uch ma'nosi keltiriladi: "1) kishilar tomonidan mehnatni qo'llagan holda inson uchun zaruriy bo'lgan ne'matlar, hayot sharoitlari va vositalarini yaratish orqali tirikchilikni ta'minlash, ehtiyojlarni qon-dirishda foydalaniladigan xo'jalik, vositalar, obektlar, jarayonlar majmui. Ishlab chiqarish, ayirboshlash, taqsimot, iste'mol sohasidagi ijtimoiy munosabatlarni qamraydi; 2) muayyan mamlakatning milliy xalq xo'jaligi yoki uning bir tarmog'i (transport iqtisodiyoti, qishloq xo'jalik iqtisodiyoti va boshqalar); 3) xo'jalikning u yoki bu tarmog'ini, mintaqa xo'jaligini, ishlab chiqarishni tashkil etish usullari va shakllarini, shuningdek, ishlab chiqarishni boshqarishni o'rganadigan iqtisodiyot fanlari (sanoat iqtisodiyoti, savdo iqtisodiyoti va boshqalar)" [3]. Tadqiqot obekti milliy iqtisodiyot bilan bog'liq bo'lgani bois ushbu ta'riflarning birinchisini asos sifatida olamiz.

Ilmiy manbalarda "taraqqiyot" tushunchasi falsafaning asosiy katego-riyalari turkumiga kiritiladi hamda atroflicha tavsiflanadi. Shunday man-balardan birida taraqqiyot uch xususiyatga ega murakkab, serqirra, ko'p bos-qichli jarayon sifatida ta'riflanadi: Birinchidan, taraqqiyot, eng avvalo, tizimdagi o'zgarishlar bilan bog'liq. Ikkinchidan, taraqqiyot tizimdagi takrorlanmas, qaytarilmas o'zgarishlar bilan bog'liq. Uchinchidan, taraqqiyot ma'lum yo'nalishga ega bo'lgan sifatli o'zgarishlar bilan bog'liq [4]. "Tilga olingan uch xususiyat "taraqqiyot" kategoriyasini ta'riflash imkonini beradi. Shunday qilib, taraqqiyot - sistemadagi takrorlanmas, ma'lum yo'nalishga ega bo'lgan sifatli o'zgarishlardir". [4, s.103] Tushunchaning mazkur ta'rifini mulohazalarimizning dastlabki nazariy-metodologik asosi sifatida qabul qilamiz.

"Iqtisodiy taraqqiyot" tushunchasini ilmiy muomalaga amerikalik iqtisodiyotshunos, siyosatshunos va sotsiolog olim Yozef Aloiz Shumpeter kiritgan. Amerika iqtisodiy Assotsiatsiyasi prezidenti sifatida mehnat qildi [5]. Olim qator terminlar-ning "kashfiyotchisi" sanaladi. Masalan, u iqtisodiyot nazariyasini "bunyod-kor vayronkorlik", [7] siyosatshunoslikni esa "elitar demokratiya" [8] tushunchasi bilan boyitdi.

"Iqtisodiy taraqqiyot" olim taklif etgan ana shunday tushunchalardan yana biri hisoblanadi. Ushbu tushunchani Y. Shumpeter iqtisodiy ravnaqni oddiy iqtisodiy o'sishdan tafovutlash maqsadida qo'llaydi. Olim o'zining "Iqtisodiy taraqqiyot nazariyasi" nomli kitobida iqtisodiy taraqqiyot oddiy iqtisodiy o'sishdan tubdan farq qilishini yorqin misol yordamida tasvir-lab beradi. Masalan, deydi u, son-sanoqsiz pochta aravalarini bir qator qilib qo'yib chiqishingiz mumkin, biroq buning bilan u temir yo'l trans-portiga aylanib qolmaydi. Iqtisodiy o'sish bir xildagi mahsulot va xiz-matlarning (shu jumladan pochta aravalarining) shunchaki miqdoriy ko'payishidir, xolos. Bundan farqli o'laroq, iqtisodiy taraqqiyot ishlab chiqarish-dagi, mahsulotlardagi, xizmatlardagi, boshqaruvdagi, nihoyat, butun iqtisodiyotdagi sifatli o'zgarishlardir [9] Rus olimlari A.V. Loginov va A.O. Yaroslavsevalar siyosiy barqarorlik va iqtisodiy taraqqiyot o'rtasidagi dialektik aloqadorlikning boshqa jihatiga e'tiborni qaratadilar.

Mutaxassislarning yana bir guruhi iqtisodiy taraqqiyotga erishish uchun iqtisodiy infratuzilmani takomil toptirish kerakligini uqdiradi-lar. Dotsent M.Vohidova "infratuzilma" tushunchasini shunday ta'riflaydi:

L.Valras, A. Marshal, M. Fridman kabi olimlar o'z asarlarida iqtisodiy o'sishni sof iqtisodiy omillar ta'sirida

yuzaga kelgan miqdoriy yuksalish sifatida tasvirlaydilar [10]. J. Tobin kabi iqtisodchi olimlar esa iqtisodiy o'sish nafaqat iqtisodiy, balki iqtisodiyotga dahldor bo'lmagan ko'plab omillar ta'sirida yuzaga kelishini uqdiradilar [11] R. Nelson va S. Uinter o'z asarlarida iqtisodiy o'sishni milliy iqtisodiyot rivojining yorqin natijasi deb ko'rsatadi [12].

Tadqiqot metodologiyasi. Maqolani yozishda analiz va sintez, deduksiya, induksiya metodlaridan va tarixiylik, mantiqiylik prinsiplaridan foydalanildi.

Tahlil va natijalar. Iqtisodiy taraqqiyot deganda bir necha yo'nalishdagi sifatli o'zgarishlar nazarda tutiladi. Iqtisodiy o'sish mahsulot va xizmatlarning miqdoran ko'payishi bilan bog'liq. Iqtisodchi olimlar iqtisodiy o'sishga olib keladigan mexanizmlarni turlicha tavsiflaydilar. Masalan, L.Valras, A. Marshal, M. Fridman kabi olimlar o'z asarlarida iqtisodiy o'sishni sof iqtisodiy omillar ta'sirida yuzaga kelgan miqdoriy yuksalish sifatida tasvirlaydilar [10]. J. Tobin kabi iqtisodchi olimlar esa iqtisodiy o'sish nafaqat iqtisodiy, balki iqtisodiyotga dahldor bo'lmagan ko'plab omillar ta'sirida yuzaga kelishini uqdiradilar [11]. R. Nelson va S. Uinter o'z asarlarida iqtisodiy o'sishni milliy iqtisodiyot rivojining yorqin natijasi deb ko'rsatadi [12]. Ko'rinib turibdiki, iqtisodiy o'sish tabiati, namoyon bo'lishi xususiyatlari, omillari va vositalarini turlicha tavsiflash mumkin. Lekin, bundan qat'i nazar, u har qanday mamlakatda ham, har qanday holatda ham iqtisodiy taraqqiyotdan darak beruvchi muhim yo'nalishlardan biri sifatida qolaveradi.

Iqtisodiy taraqqiyot innovatsion iqtisodiyotning shakllanishi bilan bog'liq o'zgarishlarni ham o'z ichiga oladi. Innovatsion iqtisodiyot yangi tex-nologiyalarning iqtisodiyotga tatbiq etilishi bilan bog'liq jarayonlarni ifodalaydi. Bu texnologiyalarning joriy qilinishi nafaqat mahsulotlar va xizmatlar miqdori va sifatiga o'zgarishlar kiritadi, balki mehnat sama-radorligining tubdan yuksalishiga zamin hozirlaydi. Uning ahamiyati shundaki, innovatsion iqtisodiyot aholi turmush darajasining oshishiga, yan-gi ish o'rinlarining yaratilishiga, eksport salohiyatining yuksalishiga, fan va ta'lim ravnaqiga xizmat qiladi. Shu boisdan mutaxassislarning ilmiy ishlarida innovatsion iqtisodiyotning shakllanishi iqtisodiy yuksalish-ning asosiy yo'nalishlaridan biri sifatida e'tirof etiladi [13]. Iqtisodiy taraqqiyot yo'nalishlaridan yana biri iqtisodiyotdagi tarki-biy o'zgarishlar xarakteri bilan bog'liq. Sodda tarkibga ega iqtisodiyotlar asosan xom ashyo yetkazib berishga moslashgan bo'ladi. Xom ashyo ishlab chiqa-rish va eksport qilishga asoslangan iqtisodiyot ravnaq topmasligi hammaga ma'lum fikr. Bunday iqtisodiyot turg'unlikdan nariga o'tmaydi, unda biror bir rivoj ko'rinishi bag'oyat mushkul. Iqtisodiy ravnaq topishi uchun tayyor mahsulotlar ishlab chiqarishga urg'u berilmog'i lozim. Buning uchun esa iqtisodiyot tarkibida tub tarkibiy o'zgarishlarni amalga oshirish, ya'ni iqtisodiy subyektlar faoliyatini tubdan yangilash, yangi tarmoqlar va sektorlarni vujudga keltirish, ular o'rtasidagi aloqadorlikni mustahkamlash lozim bo'ladi. Ana shu jarayonlarning bo'y ko'rsata boshlashi iqtisodiyotning rav-naqqa hozirligidan dalolat beradi. Shu bois atqili davlat arbobi Islom Karimov o'zining iqtisodiy islohotlarni mohiyatiga bag'ishlangan "O'zbekiston iqtisodiy islohotlarni chuqurlashtirish yo'lida" nomli kitobida iqtisodiyot tarkibini tubdan o'zgartirishni, xom ashyo yetkazishdan tayyor mah-sulot ishlab chiqarishga o'tishni, uning sifatini va raqobatga bardoshli-ligini jahon talablari darajasiga yetkazishni iqtisodiy siyosatning stra-tegik vazifalaridan biri sifatida belgilagan edi [14].

Iqtisodiy taraqqiyotning navbatdagi yo'nalishi mehnat samaradorligi bilan bog'liq. Mehnatning samarali tarzda tashkil etilishi va amalga oshirilishi qisqa muddatda ko'proq mahsulot ishlab chiqarish va xizmatlar ko'rsatish imkonini beradi. Buning natijasida mamlakatdagi ishlab chiqa-rish hajmi muttasil miqdoran oshib boradi, aholiga taqdim

qilinayotgan tayyor mahsulotlarning tannarxi esa pasayadi. Bundan tashqari, umumli va oqilona mehnat turli resurslar sarf-xarajatini kamaytiradi. Mutaxassis-lar mamlakatdagi inflyatsiya darajasi bilan mehnat samaradorligi o'rtasida ham muayayn aloqadorlik mavjudligini qayd qiladilar. Xususan, samaradorlik ortgani sayin inflyatsiya miqdori kamayadi, aksincha, mehnatning nooqi-lonaligi va besamarligi inflyatsiyaning jadal sur'atlar kasb qilishiga sa-bab bo'ladi[15]. Mamlakat korxonasi va tashkilotlari, firma va kompaniyalarida mehnatning samara kasb qilib borayotgani milliy iqtisodiyotning taraqqiy topayotganidan dalolat beradi.

Iqtisodiy taraqqiyot stixiyali va tasodifiy ravishda sodir bo'ladigan va bo'y ko'rsatadigan jarayon emas. U jamiyatning barcha mavjud resurslarini keng ko'lamda safarbar qilishni taqozo etadi. Mutaxassislarning ilmiy ishlarida iqtisodiy taraqqiyotga turtki beruvchi ko'plab omillar tavsiflanadi. Masalan, amerikalik iqtisodchilar D.Adjemoglu va J.Robinsonlar iqtisodiy taraqqiyot siyosiy barqarorlikni taqozo qilishiga alohida urg'u beradilar. Ularning fikriga ko'ra, siyosiy barqarorlik iklyuziv institut-larning shakllanishiga zamin yaratadi. Bu institutlar aholining katta qismini iqtisodiy masalalar yuzasidan siyosiy qarorlar qabul qilish jara-yoniga jalb etish imkonini beradi. Natijada iqtisodiy muammolarning o'z vaqtida bartaraf etilishiga, iqtisodiyotning shiddat bilan rivojlanishiga yo'l ochiladi. Aksincha, siyosiy beqarorlik ekstraktiv institutlarning yuzaga kelishiga sabab bo'ladi. Mazkur institutlar aholining salmoqli qis-mini jamiyat iqtisodiy hayotidan uzib qo'yadiki, buning oqibatida iqtisodiy taraqqiyot sur'atlari sekinlashadi [16].

Rus olimlari A.V. Loginov va A.O. Yaroslavsevalar siyosiy barqarorlik va iqtisodiy taraqqiyot o'rtasidagi dialektik aloqadorlikning boshqa jihatiga e'tiborni qaratadilar. Ular iqtisodiy taraqqiyotning o'zi siyosiy barqarorlikni mustahkamlovchi omil vazifasini o'tashi, mamlakatda iqtisodiy ravnaq sur'atlari jadallashgani sayin siyosiy barqarorlik ham qat'iy-lashishini, iqtisodiy tanazzul esa siyosiy vaziyatni izdan chiqarishini qayd etadilar [17].

G.V. Semeko, I.A. Ugarov, G.V. Ploxotnikova esa iqtisodiy taraqqiyot-ning boshqa omiliga – ta'lim va fan rivojiga diqqatni qaratadilar [18]. Ularning mulohazalariga ko'ra, ta'lim va fan iqtisodiy taraqqiyotga erishishda muhim rol o'ynaydi, chunki aynan fan va ta'lim iqtisodiyotni innovatsiyalar, yangi texnologiyalar va malakali kadrlar bilan ta'minlaydi. Bu vazifalarning samarali ado etilishi esa mehnat unumdorligini yuksaltirish, korxonasi va tashkilotlar raqobatbardoshligini oshirish, yangi va yangi investitsiyalarni jalb etish uchun imkon yaratadi. Shuningdek, fan va ta'lim sharofati bilan iqtisodiyotning turli sektorlarida mashg'ul bo'lgan muta-xassislar muttasil ravishda o'z mahoratlari va malakalarini oshirib bo-rihga muvaffaq bo'ladilar, bu esa iqtisodiyotning innovatsion rivojiga yo'l ochadi[18]. Ta'lim

va fan yuksalishsiz iqtisodiy taraqqiyotga erishish bag'oyat mushkul. Ushbu sohalarining zamon talablaridan ortda qolishi yoxud inqirozi iqtisodiyot sohalarini malakali kadrlarsiz qoldiradi, yangi texnologiyalar va innovatsiyalarning vujudga kelishi jarayonlariga putur yetkazadi. Ta'lim va fan inqirozi, shuningdek, jamiyatdagi mehnat unumdorligini zaiflashtiruvchi omil hamdir. Bularning natijasida iqtisodiyot asta-sekinlik bilan turg'unlikka yo'liqadi.

Mutaxassislarning yana bir guruhi iqtisodiy taraqqiyotga erishish uchun iqtisodiy infratuzilmani takomil toptirish kerakligini uqdiradi-lar. Dotsent M.Vohidova "infratuzilma" tushunchasini shunday ta'riflay-di: "Infratuzilma (lot. infra - ostida) - ishlab chiqarish va tovar muomalasi, shuningdek, inson hayoti va faoliyati uchun zarur bo'lgan meyoriy sharoitni ta'minlashga xizmat qiluvchi turli-tuman yordamchi xizmat ko'rsatuvchi soha-lar (tashkilot, korxonasi va muassasa) majmui; nomoddiy ishlab chiqarish sektoridir. Infratuzilma xizmatlari moddiy shaklga ega bo'lmagan tovar-lar bo'lib, ular hayotiy ehtiyojlarni qondiradi". [19]. Mutaxassis o'z maqolasida iqtisodiy infratuzilma tarkibiga quyidagilarni kiritadi: a) ijtimoiy-komponentlar (ta'lim, sog'liqni saqlash tizimi va inson kapitali); b) transport infratuzilmasi; v) ko'chmas infratuzilma (yo'llar, ko'priklar va telekommunikatsiya); g) bank va nobank moliyaviy infratuzilma[19].

Iqtisodiy infratuzilmaning ahamiyati shundaki, u iqtisodiyotning samarali faoliyat yuritishi uchun zaruriy shart-sharoit yaratadi, iqtisodiy obyektlarning xom ashyo va resurslar bilan uzluksiz ta'minlanishi, mahsu-lot va xizmatlarning iste'molchilarga yetkazilishi, yangi texnologiyalarning o'zlashtirilishi va tatbiq etilishi uchun zamin hozirlaydi.

Xulosa va takliflar. Xulosa qiladigan bo'lsak, iqtisodiy taraqqiyot deganda moddiy va ma'naviy ne'matlar yaratishda qo'llaniladigan xo'jaliklar, vositalar, obyektlardagi, ular vositasida amalga oshiriladigan ishlab chiqarish, ayirbosh-lash, taqsimot, iste'mol munosabatlaridagi takrorlanmas, ma'lum yo'nalishga ega bo'lgan sifatli o'zgarishlar nazarda tutiladi. U iqtisodiy o'sish-da, innovatsion iqtisodiyotning shakllanishida, iqtisodiyotdagi tarkibiy o'zgarishlarda, jamiyatdagi mehnat samaradorligida namoyon bo'ladi. Iqtisodiyotning ravnaqi siyosiy barqarorlik, ta'lim va fan rivoji, infratuzilma takomili, innovatsiyalar va investitsiyalar evaziga ta'minlanadi. Mamlakat-larning iqtisodiy taraqqiyoti sur'atlari va bu borada erishgan muvaffaqiyatlari qator ilmiy asosga ega bo'lgan mezonlar yordamida o'lchab, aniqlab va ifodalab boriladi. Milliy iqtisodiyotlar taraqqiyot sur'atlarining mazkur mezonlar yordamida aniqlanishi ularning istiqboliga doir ba-shoratlarni shakllantirish imkonini beradi.

ADABIYOTLAR

1. Mirziyoyev Sh.M. Asosiy maqsad – mamlakatimizda ison kapitalini rvojlantirish.// president.uz, 2019, 28 may.
2. Mirziyoyev Sh. Yangi O'zbekiston strategiyasi.- T.:O'zbekiston, 2021.- B.134.
3. Nazarov Q. Jahon falsafasi qomusi. J.1.- T.:O'zb.fayl. milliy jam. nashr.- Ma'naviyat, 2019.- B.547.
4. Choriyev S. Ontologiya.- Qarshi: Fan va ta'lim, 2021.- B.102.
5. Allen R. L. Opening Doors: the Life and Work of Joseph Schumpeter.- N.J.: Transaction Publishers, 1991.
6. Шумпетер Й. Капитализм, социализм и демократия.- М.: Экономика, 1995. — Гл. 7.
7. Шилов В.Н. Демократическая политическая конкуренция и ее предпосылки: Йозеф Шумпетер и современность.// Via in tempore. История. Политология, 2012, №1.- 244-255-с.
8. Шумпетер Й. Теория экономического развития. — М.: Директмедиа Паблишинг, 2008.
9. Вальрас Л. Элементы чистой политической экономии.- М.: Изограф, 2000; Маршалл А. Принципы экономической науки.- М.: Прогресс, 1993. Friedman Мю Capitalism and Freedom.- Chicago: University of Chicago Press, 2002.
10. Тобин Дж. Денежная политика и экономический рост.- М.:Литрес, 2010;
11. Нельсон Р. Р., Уинтер С.Дж. Эволюционная теория экономических изменений — М.: Дело, 2002.
12. Abulkasimov X.P. O'zbekistonda iqtisodiyotni innovatsion rivojlanish yo'liga o'tishini ta'minlash omillari.// Iqtisod va moliya, 2022, №3.- 62-69-b.

13. Karimov I.A. O'zbekiston iqtisodiy islohotlarni chuqurlashtirish yo'lida.// Vatan sajdagoh kabi muqaddasdir. Tom 3.- T.:O'zbekiston, 1996.- B.301.
14. Портнов А.В., Вику К. Н.К. Оценка коинтеграции инфляции и производительности: на примере России и стран Западноафриканского экономического и валютного союза (ЗАЭВС).// Наука Красноярья, 2023, №1.- 60-77-с.
15. Аджемogлу Д., Робинсон Дж. А. Почему одни страны богатые, а другие бедные. Происхождение власти, процветания и нищеты.- М.: АСТ, 2016.
16. Логинов А.В. Стабильность политической системы и факторы, ее определяющие.// Гуманитарий: актуальные проблемы гуманитарной науки и образования, 2008, №7.- 50-55-с.; Ярославцева А.О. Экономический рост как фактор политической стабильности.// Вестник Российского университета дружбы народов. Серия: Политология, 2015, №4.- 109-116-с.
17. Семко Г.В. Образование как фактор экономического роста.// Экономические и социальные проблемы России, 2010, №2.- 41-83-с.; Угаров И.А., Плехотникова Г.В. Наука и образование как факторы экономического развития современного мира.// Тенденции развития науки и образования, 2021, №11.- 94-98-с.
18. Voxidova M.X. Maxsus iqtisodiy zonalarning infratuzilmasi.// Iqtisod va moliya, 2021, №1.- 31-b.